

Magister Per Kjellanders arkiv

I somras blev jag kontaktad av en person som undrade om vi i Lidingö stadsarkiv tar emot personarkiv. Jo, det gör vi ju, om personen har anknytning till staden och att arkivet bedöms vara av intresse.

Det visade sig att frågeställaren var i färd med att reda upp sin farbrors dödsbo och där hittat bl.a. brev, anteckningar och fotografier. Den avlidne farbrodern visade sig ha arbetat som lärare på Hersby gymnasium och uppnådde den aktningvärda åldern av 101 år. En person som under ett långt yrkesliv måste ha träffat på en stor del av Lidingös befolkning och därigenom haft inflytande över deras liv. Självklart tar vi emot ett sådant arkiv

Arkivet överlämnades ganska oordnat och handlingarna låg i kuvert med noteringar om innehåll. I skrivande stund har endast en grov sortering av arkivet gjorts.

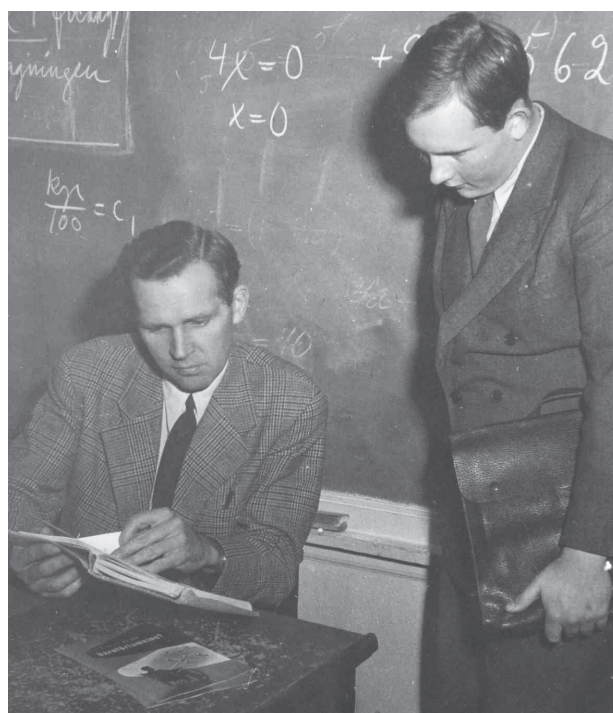
Vad kan man få reda på om en person som har gått bort och där närmast anhöriga inte heller är i livet? Vilka handlingar kan man använda för att lägga pussel om en person som man inte vet något om? Per Kjellanders arkiv är inte så stort; när det är färdigordnat kommer det troligen omfatta

en hyllmeter. Men trots det kan man ändå få skärvorna att passa ihop så att bilden av en duktig och omtyckt lärare tonar fram.

Familjeförhållanden och utbildning

Bland pressklipp finns en minnesruna över Per Kjellanders far Johan Kjellander och av den framgår att fadern var kyrkoherde i Uppsala och att Per hade fem syskon; två systrar och tre bröder. En skolmatrikel talar om för oss att han som ung gick i Visby högre allmänna läroverk där han tog studenten (en mycket gulnad studentmössa och torr lagerkrans finns bevarade). Senare läste han vid Uppsala universitets filosofiska fakultet och tillhörde Gotlands nation. Han var också reservofficersutbildad och inkallad under beredskapstiden.

Det finns inget bevarat vigselbevis i arkivmaterialet men telegram med lyckönskningar hjälper oss att se att bröllop mellan Per och hans Ingrid hölls i juni 1940. Några barn verkar

Adjunkt Per Kjellander instruerar eleven Erik Engström läsåret 1951/52.

de inte ha fått, men däremot hade de flera katter genom åren som syns bland fotografierna.

Boende

I Lidingö bodde paret Kjellander först på Riddarvägen i Lidingö; hyreskontraktet finns kvar. Ett kvitto från en flyttfirma 1966 visar när de senare flyttade till Larsbergsvägen.

En sommarstuga på Ingarö köpte de 1952 kan man utläsa av köpekontraktet som har sparats. Foton av stugan och livet däromkring finns, mest från 1950-talet.

Lärartiden

Per Kjellander skrev inte dagbok men man kan ändå följa händelser i hans liv ganska noggrant från 10 års ålder till år 1941 eftersom ett antal av hans fickkalendrar, eller annotationsböcker

som det kallades då, finns kvar. Som tolvåring skriver han LOV! med stora bokstäver. Kanske kände han samma jubel inombords som vuxen lärare, men troligtvis inte.

Det gjordes en intervju med Per Kjellander 2007 i samband med ett projekt om Hersby gymnasiums historia och i arkivet finns en utskrift av intervjun. I intervjun säger han att han tyckte att eleverna var fina och hövliga, så man kanske kan dra slutsatsen att han tyckte om sitt arbete. Som lärare i svenska och historia fick han också ansvar för skolans bibliotek. Man kan se att han hade en fallenhet för ordning och reda. Bland de efterlämnade handlingarna finns register över tonsättare och verk i alfabetisk ordning.

Han skrev också uppsatser och ett utkast om Bellmans Fredmans epistlar finns i arkivet.

Korrespondens

Brev finns också bevarade, bland annat från Pers syskon och föräldrar, men också några från elever. När Per Kjellander blev inkallad till repmanad

Per Kjellanders utgivning av "Hemmets Allehanda" 1925.

skriver en flicka hur tomt det är utan honom och 1977, då han gick i pension, skickade en elev några foton och en hälsning. En annan elev som blev poet skickade exemplar av sina diktsamlingar. Han deltog så sent som 2008 i en återträff med sina forna elever då han var 96 år gammal. Samma klass hade även en återträff i år 2013 och skickade en hälsning med hopp om att ses vid nästa återträff,

men ett par månader senare avled magistern.

Personliga intressen

Vad kan man utläsa om intressen och liknande? I ett par kuvert har han (eller kanske hans fru) samlat etiketter från exempelvis vinflaskor och konservburkar, men det var förmodligen bara ett kuriosaintresse. Det finns också kataloger från mynt-, frimärkes- och antikvitsauktioner och kvitton från antikvariat. Hans släktingar som lämnade över arkivet berättade att ett antikvariat hade hämtat flera flyttkartonger med böcker. Uppenbarligen levde han som han lärde ut.

Det som kanske är mest rörande är hur han har sparat små tidskrifter och korsord som han själv skrev och skapade 1925 när han var 13 år. Med mycket möda och fantasi har han skrivit och ritat bland annat en tidskrift kallad Hemmets Allehanda med ordflätor, serier och små texter som jag föreställer mig lästes av hans föräldrar och syskon.

Maria Bring,
stadsarkivarie Lidingö stad

Boken kan köpas hos de olika föreningarna men finns också i bokhandeln.

1913 inkorporerades Brännkyrka landskommun i Stockholms stad efter en politisk process och förhandlingar under nästan tio år. Bromma följde efter 1916, men sedan stannade processen av för rätt lång tid framåt.

BRÄNNKYRKA 100 ÅR I STOCKHOLM

Vid det här laget hade Liljeholmen och Örby hunnit bli municipalsamhällen, och befolkningen uppgick till totalt ca 25 000. Små villastäder hade börjat växa upp, men jordbruksprägeln med gods som Enskede, Årsta, Älvsjö, Farsta och flera andra dominerade fortfarande ytmässigt. Och kommunalstämman hade man valt att behålla i stället för en nyare tids fullmäktige.

Men vilken var då anledningen? Från den alltmer industrialiserade stadens sida medverkade både en ökande bostadsnöd innanför tullarna och behovet av mer plats för företag såväl som kommunala anläggningar. Att bara köpa på sig mark i kranskommunerna var ingen långsiktig lösning. Och i Brännkyrka insåg man kring sekelskiftet att man inte så länge till

i jättens skugga skulle kunna klara av skola, folkbokföring, infrastruktur, samhällsplanering och annat av den nya tidens krav. Så man möttes från ömse håll. Att det sedan inte gick så fort som Brännkyrkaborna hoppats att komma upp på "stadsnivå" är en annan sak.

I det som en gång var Brännkyrka socken - numera största delen av Söderort - finns de fyra hembygdsföreningarna Brännkyrka, Hägersten, Enskede-Årsta och Farsta. För några år sedan gick de samman om att markera de hundra åren med en gemensam bok, sedermera i samarbete med Trafik-Nostalgiska Förlaget och med stöd av ekonomiska bidrag från några håll. Och detta resulterade under hösten i boken Brännkyrka 1913-2013 - sock-

nen som blev 51 stadsdelar (272 s.). Utöver kortare artiklar om varje stadsdel och en inledande historisk översikt ingår tematiska artiklar av olika slag om kommunikationerna, förortsbygandet, församlingarna, parkerna och tekniken med el, vatten och avlopp.

Projektet har haft som ett underliggande syfte att visa hur man ideellt kan samarbeta om en insats av det här slaget, som ställer stora krav på både redaktion och medverkande. En folkbildande tanke om man så vill. Att

säga att boken varit beroende av tillgången till källmaterial i olika former är närmast en underdrift. Även om de många författarna haft stor frihet att skriva personligt räcker inte det. Den som vill leta vidare på egen hand hittar också en selektiv översikt av arkivkällor, litteratur, institutioner och andra sökmöjligheter. Stor tonvikt har lagts på det visuella i form av kartor samt gamla och nya foton till ett antal av över 600.

Leif Gidlöf

STUDIEBESÖK PÅ KB

19 NOVEMBER

Det tog inte många dagar efter det att inbjudan gått ut så var alla platserna till studiebesöket upptagna. Ett stort intresse för KB fanns uppenbarligen, och det blev också ett mycket intressant besök.

Tomas Skalm.

Vi träffade först Tomas Skalm som berättade om handskrifter och sen Carina Broman som arbetar med vardagstryck.

Man kan säga att handskrifter är vårt icke tryckta skriftliga kulturarv, och utgör en samling material som sträcker sig från en papyrus dokument från 300 e Kr till våra tiders hårddiskar. KB har en stor samling personarkiv, både kändisar och vanliga människors. Man har ca 6000 meter handskrifter, man har skaffat sig sina samlingar genom köp, gåvor och krigsbyten.

Vi fick bland annat se en väl använd bok med sälskinns pärmar och August Strindbergs original manuskript till Röda Rummet.

Vardagstryck är ett begrepp som innehåller väldigt mycket det kan vara reklam, informationsmaterial, årsredovisningar, skolkataloger och annat material som produceras av företag, föreningar organisationer mm. Det är

inte producenterna själva som skickar in sin alster till KB, utan det är tryckerierna som skickar in så kallade "plikt-exemplar" på sådant som de trycker upp.

Affischer är en egen samling, affischer definieras som ett tryck som är större än A4, innehåller ofta en bild,

Carina Broman som arbetar med vardagstryck visade och berättade om "plikt-exemplar" som tryckerier lämnar in.

KB har över 500 000 affischer i sin samling, de äldsta från 1690-talet. Vi fick se många fina affischer. En del av dem finns tillgänglig och är till försäljning, man köper en kopia i digitalt format och så får man själv ordna med tryckning.

August Strindbergs originalmanus på Röda Rummet och sälskinnsbokomslag är några exempel som visades.

Det arbetar 15 personer på avdelningen och de hanterar varje år ca 120 000 nyinkomna trycksaker, man har idag ca 14 miljoner tryck i sin samling. Man förstår att de håller sig sysselsatta.

Eva Wetterborg

Foto: Nils-Bertil Nilsson

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Året lider mot sitt slut och vi kan se tillbaka på ett år som i stort sett når upp till de mål som vi har satt upp.

Men vi har inte lyckats helt! En av de kurser som vi planerat fick vi ställa in men i övrigt så skall vi vara nöjda. Vi har genomfört planerade konferenser i stort enligt vår planering. Ett seminarium med arbetsnamnet "Digitalisering" som vi skulle ha haft i november fick vi flytta till den 11 februari på grund av att vi inte hittade någon/några föreläsare. Den 22 oktober genomförde vi en konferens med våra föreningsstyrelser där vi delade med oss av erfarenheterna från arbetet i våra respektive kommuner. Sju av våra föreningar deltog i konferensen.

Den 19 november gjorde vi ett studiebesök på Kungliga biblioteket. Ett reportage från detta finns på annan plats i detta nummer. Arkivens dag har varit och i nästa nummer av Ordna & Vårda kommer ett reportage om genomförda aktiviteter. Material från arrangemang i samband med Arkivens dag skickar ni in till Eva. Som jag skrev i förra numret skulle i Vallentuna "Tre arkiv" ha en utställning i Kulturhuset. En bild från öppningscermonin ser ni här ovan.

Jag vill slutligen tacka alla er som

gjort året som gått till ett bra år för Föreningsarkiven i Stockholms län. Tack alla kommuner/kommunarkivarier som ställer lokaler till förfogande och lägger ner arbetstid på registrering av föreningsarkiv. Ett stort tack till alla våra arkivföreningar som helt eller delvis avlastar kommunarkivarierna. Tack också till styrelsen och till våra utbildare för många värdefulla insatser under året. Och naturligtvis ett stort tack till Eva som är vår spindel i nätet och som samordnar alla aktiviteter som vi anordnar för att ge en bra service till alla våra medlemmar. Nu skall vi koppla av med en skön och förhoppningsvis vit helg och så hörs vi igen en bit in på det nya året!

Härmed förklarar vi utställningen "Angarnsjöängen i tid och rum" invigd! Karolin Staaf, Kommunarkivet höll i saxen och Isak Kullman, Bildarkivet och undertecknad höll i bandet.

Foto: Karin Dahl-Strandin

*En God Jul
och ett
Gott Nytt År
önskar*

**Nils-Bertil
Nilsson**

KALLELSE

Föreningsarkiven i Stockholm läns årsmöte kommer att äga rum

19 mars 2014 kl 15.00 i Dieselverkstaden, Sickla.

Dagordning och program kommer senare

Motioner ska vara styrelsen tillhanda senast 18 februari 2014.

Ordna och Vårda föreningsarkiven ges ut av

Postadress Stockholms Stadsarkiv, Box 22063, 104 22 Stockholm **Besöksadress** Kungsklippan 6 **Tel** 08-508 283 42
Hemsida www.foreningsarkiven.a.se **E-post** info@foreningsarkiven.a.se **Ansvarig utgivare** Nils-Bertil Nilsson
Redaktion AU för FSL **Layout** Hoch Original & Design
Manusstopp 31 januari 2014